

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 17

Засновано у 2015 році

Рівне – 2023

УДК 37 : 005.591.61 -66
ББК 74.200

Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Вип. 17. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт.ун-т; упоряд.:О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, Н. Б. Грицай, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2023. 383 с.

До збірника увійшли наукові праці з теорії і методики освіти та виховання. У наукових розвідках представлено різновекторність сучасних підходів до змісту, форм і технологій освітнього процесу, починаючи від дошкілля і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступник головного редактора: **Грицай Наталя Богданівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри природничих наук з методиками навчання Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Федяєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. С. Петухова Херсонського державного університету.

Члени редколегії:

Androszczuk Irena (Андрощук І. М.), доктор габлітований, професор, професор кафедри Педагогіки праці та андрагогіки Академії педагогіки спеціальної імені Марії Гжегожевської у Варшаві (Республіка Польща);

Безкоровайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри міжкультурної комунікації, теорії, історії та методики викладання зарубіжної літератури Рівненського державного гуманітарного університету;

Вихрущ А. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Дичківська І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету;

Кобилянський О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності Вінницького національного технічного університету;

Ковальчук О. С., доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник Національного університету харчових технологій;

Кравченко О. О., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Мельничук І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін Тернопільського державного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Павелків К. М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелех Ю. В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи Рівненського державного гуманітарного університету;

Pobirchenko Natalia (Побірченко Н. С.), доктор габілітований, професор, професор надзвичайний на факультеті суспільних та гуманітарних наук Державного вищого навчального закладу імені Вітелона в Легніці (Республіка Польща);

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри методики викладання і змісту освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

Савчук Б. П., доктор історичних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту ім. Б. Ступарика Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника;

Sieradzka-Baziur Bożena (Сєрадзька-Базюр Б.), доктор габілітований, професор, проректор з наукової роботи і освітніх програм, Академія «Гнґатіанум» у м. Кракові (Республіка Польща);

Сойчук Р. Л., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

SirojC Zdzislaw (Сіройц Здзіслав), доктор габілітований соціальних наук в галузі педагогіка, професор, професор кафедри педагогіки Інституту педагогіки і психології Вищої школи менеджменту у Варшаві (Республіка Польща);

Баліка Л. М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Skubisz Jolanta (Скубіш Йоланта), кандидат соціальних наук в галузі педагогіки, ад'юнкт відділу педагогіки і психології Академії гуманітарно-економічної в м. Лодзь, член групи соціальної педагогіки в Комітеті педагогічних наук Польської академії наук у Варшаві (Республіка Польща);

Остапчук Н. О., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко С. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій та моделювання Рівненського державного гуманітарного університету;

Шадюк О. І., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету.

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» включений до Переліку наукових фахових видань України у категорію «Б» у галузі педагогічних наук (спеціальності – 011, 014, 015).

Фаховий збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» індексується міжнародною наукометричною базою даних Index Copernicus International:
<https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=48435>

Упорядники: проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С., доц. Баліка Л. М., Бабяр А. А.

Науково-бібліографічне редагування: наукова бібліотека РДГУ.

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 6 від 25 травня 2023 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2023

ЗМІСТ

Rudenko W., Rudenko N. Problem w badaniach pedagogicznych – analiza metodologiczna.....	7
Виткалов С. Особливості комунікативної взаємодії диригента та учасників оркестрового колективу.....	18
Дичківська І. Використання зарубіжних інноваційних практик у побудові простору шкільного приміщення початкової школи України.....	27
Коляда Н. Педагогічна біографіка як предмет наукових досліджень: поняттєво-термінологічні аспекти.....	38
Лодатко Є. Майбутньому вчителю початкової школи про виховний потенціал навчання математики.....	48
Mikhno O. Foreign biographical dictionaries of educators: creation concepts and content features.....	68
Mykhalchuk N., Ivashkevych E., Kvasnetska N., Gron L. Innovative ways of solving a problem of using mnemonics strategies to improve primary stage pupils' EFL vocabulary learning.....	79
Петренко О., Баліка Л., Бричок С., Гудовсек О. Роль дисципліни «Технологія та організація наукових досліджень в освіті» у підготовці майбутніх магістрів початкової освіти.....	91
Потапчук Т. Особливості професійної діяльності майбутнього диригента оркестрового колективу.....	103
Романюк С., Мафтин Л. Національно-патріотичне виховання в умовах викликів сучасності.....	112
Руденко Н., Руденко В. Статеві відмінності психологічної сепарації у старших підлітків.....	122
Шарата Н. Виховна робота у Миколаївському національному аграрному університеті під час війни.....	132
Баліка Л., Філоненко Р. Створення сучасного освітнього простору у закладах загальної середньої освіти на основі педагогіки Реджо Емілія.....	141
Бісовецька Л., Верхова І. Виховний потенціал волонтерської діяльності ліцеестів.....	152
Боровець О. Облаштування безбар'єрного простору класної кімнати початкової школи України в умовах інклюзивного навчання.....	162
Вашак О., Манжелій Н., Фазан Т. Використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобу національного виховання дітей дошкільного віку.....	172

Ветрова І., Потапчук С., Верьовкіна О. Проблема формування вміння планувати урок англійської мови.....	183
Горобець І. Інформаційно-комунікаційна компетентність керівника закладу вищої освіти.....	195
Губіна А., Мартинюк А., Герасимчук Г. Технологія перевернутого навчання у практиці вивчення іноземної мови у технічному ЗВО.....	202
Kishchenko N., Dunaievska O. Methodology of teaching emotionally colored metaphors in song discourse.....	211
Максимчук Т., Пантелєєв В. Предметно-мовно інтегроване навчання (CLIL) на заняттях біології і екології як метод підвищення мотивації до вивчення іноземної мови.....	217
Мороз Л., Ковалюк В., Масло І. Використання мобільних додатків у процесі вивчення англійської мови.....	224
Павелків О. Навчальна дисципліна «Інноваційні підходи до навчання математики» у структурі підготовки магістрів спеціальності 014 Середня освіта (Математика).....	231
Перішко І., Білоус Т., Верьовкіна О. Особливості навчання говорінню англійською мовою у закладах вищої освіти.....	241
Пилипюк Л. Студентоцентроване навчання на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням.....	248
Романюк С., Трофімчук В. Процес організації заняття іноземної мови у закладах вищої освіти методом навчальних станцій.....	255
Синіцька Н. Особливості використання інтерактивних методів в процесі навчання математики.....	263
Сілков В., Сілкова Е. Застосування ігрових технологій у процесі вивчення нумерації чисел першого десятка під час дистанційного навчання.....	271
Стельмашук Ж. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до вирішення педагогічних ситуацій та задач в освітньому процесі НУШ.....	280
Стрижаков А. Організаційні впливи та соціалізація.....	288
Сухомлинська Л. Лист як форма звертання до читача в педагогічних працях В. Сухомлинського.....	297
Ткаченко В., Комар І. Роль трансференції у вивченні граматики англійської мови.....	305
Ціпан Т. Технології виховання в НУШ: музейна педагогіка.....	312
Шалівська Ю. Дефініція і сутнісне наповнення поняття «формування комунікативної культури майбутнього фахівця» у різних галузях і спеціальностях.....	322

Шурин О., Симонович Н. Теоретико-методичні основи педагогічної творчості в професійній підготовці майбутніх педагогів.....	334
---	------------

Доробки молодих науковців

Голя Г. Досвід Луцького педагогічного училища у підготовці вчителів Волині (1944-1952).....	341
--	------------

Коняхін Ю. Міжнародна академічна мобільність в закладах фахової передвищої освіти.....	349
---	------------

Мельникович Г. Роль дитячої української художньої літератури у вихованні духовності здобувачів освіти старшого підліткового віку.....	357
--	------------

Шамсутдинова М.-С. Аксіологічна парадигма підготовки майбутніх фахівців з іноземної мови.....	368
--	------------

Баліка Людмила

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0003-0042-7744
e-mail: liudmyla.balika@rshu.edu.ua

Філоненко Руслана

викладач кафедри педагогіки,
освітнього менеджменту та соціальної роботи
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0009-0008-9395-487X
e-mail: RuslanastepanivnaF@gmail.com

СТВОРЕННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА ОСНОВІ ПЕДАГОГІКИ РЕДЖО ЕМІЛІЯ

Анотація. У статті висвітлено можливість створення сучасного освітнього простору в закладах загальної середньої освіти на основі педагогіки Реджо Емілія. Зазначено, що під час організації освітнього простору в закладі загальної середньої освіти цінними та цікавими будуть поради італійського психолога та педагога Лоріс Малагуцці (1920-1994) – засновника педагогіки Реджо Емілія, в основі якої лежить поєднання психології і педагогіки, нестандартний та «гнучкий» підхід до загальної освіти, віра в кожную дитину й розвиток її творчого потенціалу.

Наголошено, що педагогіка Реджо Емілія – це путівник, в якому обґрунтовані рекомендації зі створення освітнього середовища. Їх можна використовувати під час проєктування «гнучкого» освітнього простору закладу загальної середньої освіти.

Акцентовано, що освітній простір має спонукати учнів до дослідницької діяльності та творчості, пробуджувати та мотивувати інтерес до навчання, давати дітям свободу дій.

Вирізняє принципи організації освітнього простору: освітнє середовище має бути корисним і навчальним із використання різноманітних засобів; простір не повинен обмежувати дітей у пізнанні та навчанні бути доступним та полем для самостійності; захоплювати та мотивувати до навчання.

З'ясовано, що Лоріс Малагуцці у просторі класної кімнати виділяв функціональні зони (крім стандартної навчальної зони), необхідні для організації якісного та захопливого освітнього процесу, зокрема: зона

досліджень, творча майстерня, функціональні стіни, місце для діалогу, зона ігор та постановок.

Проаналізовано принципи організації освітнього простору класних кімнат, бібліотеки, спортивних приміщень та рекреаційних зон.

Ключові слова: освітній простір, заклад загальної середньої освіти, педагогіка Реджо Емілія, класна кімната, функціональні зони.

Постановка проблеми. Заклад загальної середньої освіти – це місце, де школярі щодня отримують знання про навколишній світ. Проте навчання молодого покоління – це не лише отримання готової інформації, а й її засвоєння та закріплення. Заклад середньої освіти повинен допомогти школярам «розкритися», зокрема: виявити їх творчий потенціал та здібності; всебічно розвинути особистість, її прагнення до самовираження; навчити креативно мислити та фантазувати, розмірковувати, аналізувати та робити висновки. Саме такі завдання стоять перед сучасними закладами загальної середньої освіти, які успішно вирішує сьогодні педагогіка Реджо Емілія.

Аналіз останніх досліджень з проблеми засвідчив, що важливою проблемою реформування освіти, всупереч поступовому переходу закладів загальної середньої освіти на нові освітні концепції, є те, що освітній простір цих закладів не змінюється, а отже, не відповідає вимогам, які сьогодні висуваються до закладів освіти.

Аналіз науково-педагогічних джерел показав, що вивчення феномену Реджо-педагогіки повною мірою не знайшло відображення в Україні, проте у наукових публікаціях К. Крутій, В. Маршицької, М. Коченгіної, Н. Сосницької, Т. Пантюк, М. Воробель, Н. Ярмоної розкрито окремі аспекти Реджо-педагогіки (Маршицька; Коченгіна, 2018; Коченгіна, Сосницька та Ярмонова, 2017; Пантюк та Воробель, 2017).

Мета статті – проаналізувати створення сучасного освітнього простору у закладах загальної середньої освіти на основі педагогіки Реджо Емілія.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітчизняний досвід проектування закладів загальної середньої освіти доводить, що у системі сучасної освіти закріпилася модель шкільного простору 1930-х років, коли від цікавих експериментів архітектори та інженери вимушено перейшли до уніфікації рішень, тобто була сформована типова модель школи, яка орієнтувала на збільшення корисної площі за рахунок скорочення суспільного простору та зони додаткового навчання (Проскураєв та Шулдан, 2011). Варто зауважити, що така модель лежить в основі створення шкіл минулого століття й залишається практично незмінною до сьогодні.

Для того, щоб освітній процес в закладах загальної середньої освіти перейшов на новий рівень розвитку, креативний підхід до викладання, необхідно змінити освітній простір, що оточує учнів. Проект закладу загальної середньої освіти ґрунтується на функціональній програмі та на тих процесах, що відбуваються всередині будівлі кожного дня (Новік, 2019). На нашу думку, цінними та цікавими є методи взаємодії учасників освітнього процесу, запропоновані засновником Реджо-педагогіки, італійським психологом та педагогом Лорісом Малагуцці (1920–1994), який для своїх педагогічних

експериментів обрав рідне місто на півночі Італії – Реджо Емілія (Кулинич, 2019). Зауважимо, що хоча в більшості публікацій вживається термін реджіо-педагогіка (калька з російської мови), все ж правильним в українській мові є написання «реджо-педагогіка» – від назви міста, як ми це бачимо в публікаціях сучасних українських науковців Г. Куц, Т. Пантюк (Куц, 2018; Пантюк та Воробель, 2017).

В основі педагогіки Реджо Емілія лежить поєднання психології та педагогіки й нестандартний «гнучкий» підхід до загальної освіти. Варто наголосити, що педагогіка Реджо Емілія – це путівник, де розписані рекомендації зі створення освітнього середовища, які можна використовувати під час проєктування «гнучкого» освітнього простору закладу загальної середньої освіти.

В основі педагогіки Реджо Емілія лежить віра в кожную дитину та розвиток її творчого потенціалу. На думку Лоріса Малагуцці, «у дитини сто мов, сто рук, сто думок, сто способів думати, грати і говорити. Сто способів слухати, захоплюватися, любити. Сто радісних почуттів, щоб співати і розуміти сто світів, щоб здійснювати відкриття...» (Притча про можливості і здібності). Іншими словами, дитина може та повинна використовувати різні способи, щоб висловити себе та свої думки, зокрема за допомогою музики, малюнка, ліплення, конструювання, живопису, театру тощо.

Відповідно до педагогіки Реджо Емілія, учень повинен рухатися і навчатися, рухаючись. Такий підхід сприяє розвитку варіативного мислення. У школах Реджо Емілія дітей вчать, що безвихідних ситуацій не буває, вихід є завжди, немає єдиної правильної відповіді, є багато тверджень. Отже, дитина звикає бачити ситуації чи явища з різних сторін і представляє різні варіанти розвитку подій. Цьому сприяє міждисциплінарний підхід, який вчителі активно використовують під час уроків. Немає окремої академічної концепції та немає кордонів між предметами. Наприклад, граючи в шахи, діти вивчають основи геометрії та математики одночасно, і роблять це на кожному уроці та в кожній грі. Для того, щоб діти почували себе впевненими та успішними в школах Реджо Емілія діє принцип рівності між учителем і учнем. Учителю не ставить себе вище за учня, не дає правильної відповіді, а спрямовує дитину, дає їй можливість подумати і допомагає зробити процес навчання цікавим.

Освітній простір спонукає учнів до дослідницької діяльності та творчості, пробуджує та мотивує інтерес до навчання, дає дітям свободу дій, –тому Реджо-педагогіка зосереджує увагу на принципах організації освітнього простору (Коваль):

1. Освітнє середовище має бути корисним і навчальним. Важливе значення надається під час оформлення навколишнього простору, зокрема для оформлення пропонуються натуральні матеріали, різноманітні текстури та поверхні, які дитина може розглядати, доторкатися та вивчати.

2. Згідно з педагогікою Реджо Емілія для освітнього простору використовують різноманітні засоби. Кожен куточок та поверхня кімнати повинні мати практичне значення. Класна кімната – це не просто захист від зовнішнього середовища, це поле для організації освітнього процесу. Тому в школах Реджо Емілія стіни насичені полицями, стендами для малюнків та

записів, у кожному кутку встановлено навчальні куточки, навіть на підлозі організовано зони для навчання.

3. Простір не повинен обмежувати дітей у пізнанні та навчанні, тому класні кімнати та інші приміщення повинні трансформуватися під різні освітні процеси. Зокрема, у школах Реджо Емілія учні вчать не тільки за партами, а й сидячи на килимів колі, стоячи за столом.

4. Доступність та поле для самостійності. Всі матеріали для уроків, додаткових занять та ігор мають бути загальнодоступними та розміщеними так, щоб учні могли в будь-який час скористатися тим чи іншим інструментом для навчання. Важливо, щоб діти почувалися вільно в освітньому просторі, зокрема, під час проведення навчальних експериментів, школярі повинні мати можливість самостійно користуватися обладнанням тощо.

5. Простір має захоплювати та мотивувати до навчання. Розвивальне та навчальне середовище може виходити за межі класної кімнати або навіть розвиватися поза будівлею, на вулиці. Сам простір у класах та інших будівлях має бути складним і цікавим.

Автор Реджо-педагогіки виділяє функціональні зони (крім стандартної навчальної зони), необхідні для організації якісного та захопливого освітнього процесу. Ці зони можуть бути об'єднані в межах класної кімнати або наповнювати суспільні простори в закладі загальної середньої освіти. Згідно з концепцією Реджо-педагогіки в освітньому просторі повинні бути такі зони, як: зона досліджень, творча майстерня, функціональні стіни, місце для діалогу, зона ігор та постановок (Cadwell, 1997).

Схарактеризуємо їх докладніше:

1. Зона досліджень – це зона досвіду, де учні можуть експериментувати, використовуючи необхідне обладнання. Ця зона особливо приваблива для школярів, оскільки пропонує нестандартний підхід до навчання та викликає в них інтерес до освітньої діяльності. Зона досліджень може бути представлена у вигляді стендів або «острівців» як у навчальних приміщеннях, так і в ігровому просторі.

2. Творча майстерня – це зона, що включає різноманітні інструменти для самовираження, зокрема музичні класи, художні студії, столярні майстерні. Варто відзначити, що творча зона – це не лише окремі, спеціалізовані приміщення, а й весь простір школи. У класних кімнатах, у зонах ігор та відпочинку, у громадських місцях також мають бути елементи творчості, наприклад: стіни для малювання або зони з груповими столами та стелажми.

3. Функціональні стіни – це важлива зона освітнього простору школи Реджо Емілія. Необхідно, щоб кожен учень бачив результат своєї творчості та розвиток власних здібностей. У школах Реджо Емілія використовуються всі поверхні. На стінах прикріплено дитячі малюнки та плакати, фотографії та записи.

4. Місце для діалогу – це публічні місця, такі як форуми, «майданчики», амфітеатри. Тут можуть зустрічатися всі учасники освітнього процесу (учні, вчителі та батьки). Організовані в шкільному просторі, ці зони сприяють спільній взаємодії та дозволяють усім учасникам освітнього процесу брати

участь у невимушеному діалозі. Наприклад, учні, вчителі та батьки можуть обговорити спільні проекти та ідеї, поділитися досвідом та думками.

5. Зона ігор та постановок – це зона, яка є невід’ємною частиною освітнього процесу, де учні проходять соціальну адаптацію, вибудовують свою модель поведінки в суспільстві, через гру переживають побутові ситуації з життя, навчаються спілкуватися з однолітками. Лоріс Малагуцці наголошував, що будь-яка класна кімната повинна мати змогу трансформуватися, щоб школярі могли змінити місце активності. Варто наголосити, що згідно з концепцією Реджо-педагогіки передбачаються готові майданчики для сцен та ігор у загальних місцях шкіл.

Освітній простір в закладі середньої освіти – це не лише класні кімнати, а й бібліотека, спортивні приміщення, рекреаційні зони, подвір’я тощо, і кожна з цих зон пов’язана з освітнім процесом.

Розглянемо більш детально зони, які також пов’язані з освітнім процесом. *Класна кімната* є основним місцем, де учні здобувають знання. Саме тут діти проводять більшу частину свого часу в закладі загальної середньої освіти. Класні кімнати повинні відповідати вимогам будівельних норм і правил ергономіки та створювати простори, які можуть сприяти освітньому процесу та викликати у дітей інтерес до навчання. Навчальні кабінети мають відповідати вимогам комфортного освітнього середовища. Під час оформлення освітнього простору класної кімнати потрібно враховувати зонування простору; здатність класної кімнати до трансформації; модульні меблі; кольорове оформлення та оздоблення (Деміракі та Стойкова, 2018, с.15).

1. Зонування простору. Реджо-підхід передбачає чергування під час освітньої діяльності різних видів активності, тому класна кімната має містити кілька функціональних зон, що відповідають різним процесам. Залежно від призначення класу поєднання різних зон може вплинути на вигляд і наповнення кімнати.

2. Здатність класної кімнати до трансформації може забезпечувати поєднання функціональних зон як прямим зонуванням приміщення, так і за допомогою мобільних меблів або перегородок.

3. Модульні меблі. Згідно з педагогікою Реджо Емілія в класних кімнатах необхідно змінити структуру освітнього простору за допомогою модульних меблів, які можна переміщати та збирати у більшій конфігурації. Столи повинні мати можливість трансформуватися, щоб були придатними для одного учня, пари, групи чи цілого класу. Полиці можна комбінувати рухомими перегородками. Отже, в класній кімнаті можливо здійснювати «гнучке» розташування меблів.

4. Кольорове оформлення та оздоблення. Сучасні дослідження пропонують використовувати під час оформлення класної кімнати екологічні матеріали, які покращують мікроклімат всередині класу; м’які настінні покриття, що забезпечують функціональне наповнення приміщення без збільшення площі класу; матові напівпрозорі матеріали для огороження стін, які роблять класи візуально менш замкнутими та впливають на архітектурний вигляд освітлення, коридорів та зон відпочинку; натуральні відтінки кольорів позитивно впливають на психоемоційний стан і концентрацію уваги в учнів.

Бібліотека повинна бути одним із головних місць у закладі загальної середньої освіти. Тут школярі не лише пізнають світ, а й розширюють свій світогляд за допомогою книжок. У сучасному закладі середньої освіти бібліотека має бути відкритим і доступним простором, де учні можуть розвивати інтерес до читання. За концепцією Реджо-педагогіки можна сформулювати наступні принципи побудови цієї зони (Cadwell, 1997):

1. Бібліотека – це відкрите середовище. Читати книги учні можуть не лише в читальному залі, а зони для читання облаштовують у всьому просторі закладу загальної середньої освіти. Це набір «куточків», книжкових полиць в інтер'єрі та рекреаційній зоні.

2. Різноманітність матеріалів для читання. Згідно з принципом Реджо-педагогіки в закладах середньої освіти учні повинні працювати індивідуально, в парах та у команді. Цей принцип стосується не тільки аудиторної діяльності. Бібліотека – місце зустрічі дітей різного віку. Тому зони для читання повинні бути розроблені для дітей різного віку та різної кількості учасників.

3. Візуальний поділ на зони. Оскільки простір шкільної бібліотеки повинен залучати школярів до читання, то для цього необхідно створити комплексний і цікавий простір. Бібліотека не повинна обмежуватись певним приміщенням, а може бути розташована в різних зонах закладу освіти. Комфортно облаштувати ці зони можна за допомогою модульних меблів та кабінок для читання, тобто створити «книжкове містечко» у великому шкільному просторі.

4. Освітлення і мікроклімат. У бібліотеці необхідно дотримуватись вимог та рекомендацій щодо створення умов для комфортного перебування. Читання вимагає особливої уваги до освітлення. Тому при проектуванні нових зон для читання необхідно враховувати норми та правила, які не виключають сучасних і незвичних рішень освітлення та вибору оздоблювальних матеріалів.

5. Спортивні приміщення – це важлива частина освітнього простору. Оскільки учні багато часу проводять за партою, необхідно збалансувати розумову та фізичну активність. Варто наголосити, що спорт відіграє велику роль у розвитку особистості. Проте спортивні заняття не повинні бути обов'язковими, а дітям необхідно виявити власне бажання займатися спортом.

З цією метою під час проектування слід враховувати такі принципи:

1. Спортивний блок повинен включати різні спортивні зони, крім стандартних спортивних залів, наприклад, різноманітні спортивні студії. Цією вимогою функціональної насиченості часто нехтують, щоб оптимізувати загальну площу будівлі. Проте додаткові спортивні студії обов'язково треба включати до проектування сучасних закладів загальної середньої освіти.

2. Щоб організувати зал для занять фізичними вправами, необхідно заповнити приміщення сучасним обладнанням. Сучасному дизайну приділяти значну увагу, хоча не кожен проект передбачає повноцінний тренажерний зал.

3. Для організації спортивної діяльності на території закладу загальної середньої освіти в теплу та холодну пору року необхідно збудувати вуличні спортивні комплекси, прокласти доріжки та велодоріжки, придбати сучасне вуличне обладнання та обладнати трибун для проведення масштабних спортивних заходів.

Відпочити, покращити фізичне та емоційне самопочуття в закладі загальної середньої освіти діти можуть у *рекреаційній зоні*. Оскільки це простір, де спілкуються учні, батьки, вчителі, він має бути різноманітним і насиченим. Виділено такі принципи організації рекреаційних зон:

1. Комбінація та перетини різних функцій. Рекреаційна зона – зона відпочинку, яка повинна бути творчим простором. Крім зон для ігор і відпочинку, в закладі загальної середньої освіти повинні бути майданчики, де учні зможуть демонструвати свої вміння та таланти, «місця для розмов» тощо.

2. Поєднання масштабів. Рекреаційна зона повинна поєднувати у собі великі та багатоосвітні простори, де можуть відбуватися загальні збори, групова та індивідуальна робота, а також невеликі зони для ігор та спокійного відпочинку. У сучасних шкільних приміщеннях можна розділити великі коридори і простір рекреаційної зони на менші секції за допомогою каркасних меблів і легких конструктивних елементів.

3. Складна геометрія та візуальні зв'язки. Простір має спонукати школярів діяти, досліджувати, використовувати свою уяву та обирати активну життєву позицію. Нудні класні кімнати слід замінити цікавими та плавними просторами, які поєднують прості та складні об'єми.

4. Зв'язок із природою. Використання природних елементів у структурі закладу загальної середньої освіти позитивно впливає на свідомість та емоційний стан школярів. Цей принцип можна реалізовувати через зелені «острівці», «зелені» стіни або за рахунок організації зимового саду з панорамним склінням й візуальним зв'язком з вулицею.

5. Місце для діяльності та розваг. У закладах загальної середньої освіти рідко виділяють спеціальний простір для ігор у приміщенні, проте він є невід'ємною частиною освітньої програми. Це може бути велика кімната для активних ігор або невелика кімната для настільних та інтелектуальних ігор, організована за допомогою вбудованих всередину меблів і світлових конструкцій.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, основою описаних вище принципів організації освітнього простору, є педагогіка Реджо Емілія, яка пропонує творчий та міждисциплінарний підхід до навчання дітей, а також рекомендації щодо створення освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти. Інтеграція архітектурних проектів закладу освіти та найкращих методів навчання зроблять освітній простір цікавим, що відповідає вимогам сучасності. Слід зазначити, що під час впровадження нових архітектурно-дизайнерських підходів до проектування закладу загальної середньої освіти важливо враховувати будівельні та санітарні норми. Не всі викладені принципи повністю відповідають стандартним правилам проектування, є норми, які необхідно змінити, адаптувати та узгодити із інноваційними методами навчання та архітектурними підходами. Створення сучасного освітнього простору у закладах середньої освіти на основі педагогіки Реджо Емілія сприятиме розвитку та самовдосконаленню школярів у стінах закладу загальної середньої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Маршицька, В. Створення розвивального освітнього простору для дитини у закладах дошкільної освіти через ознайомлення майбутніх вихователів з педагогікою Реджіо Емілія. URL: https://lib.iitta.gov.ua/717797/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%88%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%92.%D0%92..pdf (дата звернення 2.04.2023).

Коченгіна, М. (2018). Педагогіка Реджіо Емілія. *Дошкільне виховання*. № 9. СС.22.

Коченгіна, М., Сосницька, Н. та Ярконова, Н. (2017). Підготовка вихователів дошкільних навчальних закладів до створення розвивального освітнього простору для дитини шляхом ознайомлення з педагогікою Реджіо Емілія. *Український психолого-педагогічний науковий збірник*, № 11. СС.54–57.

Пантук Т., Воробель М. (2017). Емоційно-естетичний розвиток дитини-дошкільника у системі «Реджіо-педагогіки». *Молодь і ринок*, № 4. СС. 32–36.

Проскураков, В. та Шулдан, Л. (2011). Архітектура шкільних будівель. Принципи удосконалення з урахуванням енергозаощаджування. Навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. 244 с.

Новік, А. (2019). Формування дизайну інтер'єрів навчального закладу з проектним методом навчання. *Теорія та практика дизайну : зб. наук. праць*. Київ, 2019. Вип. 5. С. 88–93.

Кулинич Л. (2019). Секрети реджіо-педагогіки: що це таке і в чому її популярність. *Всеосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/news/sekrety-redzhio-pedagogiki-so-ce-take-i-v-comu-ii-popularnist-3966.html> (дата звернення 2.04.2023).

Куц, Г. (2018). Демократичні принципи в освітньому процесі: політико-культурний контекст. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. №2 (37). СС. 46–56.

Притча про можливості і здібності. URL: https://stud.com.ua/170158/psihologiya/pritcha_mozhливosti_zdibnosti (дата звернення 2.04.2023).

Коваль Н. Новий підхід до дітей: Що таке реджіо-педагогіка. URL: <https://womo.ua/noviy-pidhid-do-ditey-shho-take-redzhio-pedagogika/>[дата останнього звернення 2.04.2023].

Cadwell, L. (1997). *Bringing Reggio Emilia Home an Innovative Approach to Early Childhood Education*. NewYork: Teachers College Press. 158 p.

Деміракі, Т. та Стойкова, В. (2018). Моделювання освітнього простору в умовах реалізації концепції «Нова українська школа»: методичні рекомендації. Миколаїв : ОІППО. 36 с.

REFERENCES

Marshytska, V. *Stvorennia rozvyvalnoho osvitnoho prostoru dlia dytyny u zakladakh doshkilnoi osvity cherez oznaiomlennia maibutnix vykhovateliv z pedahohikoiu Redzhio Emiliia* [Creation of a Developmental Educational Space for the Child in Preschool Education Institutions through Familiarization of Future

Educators with the Pedagogy of Reggio Emilia.]. URL: https://lib.iitta.gov.ua/717797/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%88%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%92.%D0%92..pdf (data zvernennia 2.04.2023). [in Ukrainian].

Kochenhina, M. (2018). *Pedahohika Redzhio Emiliia* [Pedagogy of Reggio Emilia]. Doshkilne vykhovannia. No 9. SS.22. [in Ukrainian].

Kochenhina, M., Sosnytska, N. ta Yarmonova, N. (2017). Pidhotovka vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv do stvorennia rozvyvalnoho osvitnoho prostoru dlia dytyny shliakhom oznaiomlennia z pedahohikoju Redzhio Emiliia [Preparation of Teachers of Preschool Educational Institutions to Create a Developmental Educational Space for the Child by Familiarizing Them with the Pedagogy of Reggio Emilia]. *Ukrainskyi psykhologo-pedahohichnyi naukovyi zbirnyk*, No 11. SS.54–57. [in Ukrainian].

Pantiuk T., Vorobel M. (2017). Emotsiino-estetychni rozvytok dytyny-doshkilnyka u systemi “Redzho-pedahohiky” [Emotional and Aesthetic Development of a Preschool Child in the “Reggio-pedagogy” system.]. *Molod i rynek*, No 4. SS. 32–36. [in Ukrainian].

Proskuriakov, V. ta Shuldan, L. (2011). Arkhitektura shkilnykh budivel. Pryntsyvy udoskonalennia z urakhuvanniam enerhozaoshchadzhuvannia [Architecture of School Buildings. Principles of Improvement Taking into Account Energy Saving]. *Navchalnyi posibnyk*. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky, 2011. 244 s. [in Ukrainian].

Novik, A. (2019). Formuvannia dyzainu interieriv navchalnoho zakladu z proektnym metodom navchannia [Formation the Design of the Interiors of the Educational Institution with the Project Method of Education.]. V: *Teoriia ta praktyka dyzainu* : zb. nauk. prats. Kyiv, 2019. Vyp. 5. S. 88–93. [in Ukrainian].

Kulynych L. (2019). Sekrety redzhio-pedahohiky: shcho tse take i v chomu yii populiarnist [Secrets of Reggio Pedagogy: What It Is and Why It Is Popular.]. *Vseosvita*. URL: <https://vseosvita.ua/news/sekrety-redzio-pedagogiki-so-ce-take-i-v-comu-ii-popularnist-3966.html> (data zvernennia 2.04.2023). [in Ukrainian].

Kuts, H. (2018). Demokratychni pryntsyvy v osvitnomu protsesi: polityko-kulturnyi kontekst [Democratic Principles in the Educational Process: Political and Cultural Context]. V: *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho”*. Serii: Filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiolohiia. No2 (37). SS. 46–56. [in Ukrainian].

Prytcha pro mozhlyvosti i zdibnosti [A Parable about Opportunities and Abilities]. URL: https://stud.com.ua/170158/psihologiya/pritcha_mozhlyvosti_zdibnosti (data zvernennia 2.04.2023). [in Ukrainian].

Koval N. Novyi pidkhid do ditei: Shcho take redzhio-pedahohika [A New Approach to Children: What is regio-pedagogy]. URL: <https://womo.ua/noviy-pidhid-do-ditey-shho-take-redzhio-pedagogika/> (data ostannoho zvernennia 2.04.2023). [in Ukrainian].

Cadwell, L. (1997). *Bringing Reggio Emilia Home an Innovative Approach to Early Childhood Education*. NewYork: Teachers College Press. 158 p. [in English].

Demiraki, T. ta Stoikova, V. (2018). Modeliuvannia osvithnoho prostoru v umovakh realizatsii kontseptsii “Nova ukrainska shkola”: metodychni rekomendatsii [Modeling the Educational Space in the Context of the Implementation of the “New Ukrainian School” concept: methodological recommendations]. Mykolaiv : OIPPO. 36 s. [in Ukrainian].

**CREATION OF A MODERN EDUCATIONAL SPACE IN GENERAL
SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS BASED ON THE
PEDAGOGICS OF REGGIO EMILIA**

Liudmyla Balika

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Education,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0003-0042-7744
e-mail: liudmyla.balika@rshu.edu.ua

Ruslana Filonenko

Lecturer at the Department of Pedagogy,
Educational Management and Social Work
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0009-0008-9395-487X
e-mail: RuslanastepanivnaF@gmail.com

Abstract. The article deals with the possibility of creating a modern educational space in institutions of general secondary education based on the pedagogy of Reggio Emilia

It is noted that in the process of organization the educational space in the institution of general secondary education, the advice of the Italian psychologist and teacher Loris Malaguzzi (1920-1994) - the founder of Reggio Emilia pedagogy, based on a combination of psychology and pedagogy, a non-standard and “flexible” approach, belief in every child and the development of his creative potential will be valuable and interesting to general education. It is emphasized that the pedagogy of Reggio Emilia is a guide in which recommendations for creating an educational environment are substantiated. They can be used when designing a “flexible” educational space of a general secondary education institution.

It is emphasized that the educational space should encourage students to research and creativity, awaken and motivate interest in learning, and give children freedom of action.

The principles of the organization of the educational space are outlined: the educational environment should be useful and educational with the use of various means; space should not limit children in learning and learning, be accessible and a field for independence; captivate and motivate learning.

It was found that Loris Malaguzzi allocated functional zones in the space of the classroom (in addition to the standard learning zone), that are necessary for the organization of a high-quality and exciting educational process, in particular: a research zone, a creative workshop, functional walls, a place for dialogue, a zone for games and performances.

The principles of organizing the educational space of classrooms, libraries, sports facilities and recreational areas were analyzed.

Keywords: educational space, institution of general secondary education, pedagogy of Reggio Emilia, classroom, functional zones.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2023 р.

Наукове видання

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ
Збірник наукових праць

Випуск 17

Упорядники:

**проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С.,
доц. Баліка Л. М., Бабяр А. А.**

**Науково-бібліографічне редагування:
наукова бібліотека РДГУ**

Підписано до друку 25.05.2023 р.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 18,1. Замовлення №365/3. Наклад 300

I – 66   **Інноватика у вихованні:** зб. наук. пр. Вип. 17. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт.ун-т; упоряд.:О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, Н. Б. Грицай, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2023. 383 с.

УДК 37: 005.591.6
ББК 74.200

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2023

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
VPM-ПОЛІГРАФ
вул. Київська, 36, м. Рівне, 33027;
тел.: 0800 - 33 - 51 - 57